

nationalists and Muslim leaders who had been interned in New Guinea, is also a powerful factor. The appointment by the Japanese of Vice Governors (op Java waren vice-residenten benoemd als uitvloeisel van de belofte van Japans premier Koiso, 7 september '44, dat 'Oost-Indië' in de toekomst 'onafhankelijk' zou worden) *'will not impress anybody . . . Though it is, of course, impossible here to mention details, important contacts have been established from the side of guerrillas still fighting'* (die vochten nergens) *'and of underground movements'* (die waren er niet). Maar de wellicht belangrijkste zin uit dit memorandum luidde: *'The great masses of the population desire the return of the old Government.'* En daaraan kon van der Plas nog toevoegen dat, zoals eerder vermeld, een Duitse opvarende van de *U-Boot* welke begin oktober door de 'Zwaardvis' tot zinken was gebracht, verklaard had dat *'der übergrosse Teil'* der inheemse bevolking met verlangen naar die terugkeer uitkeek.

Verder dan eind '44 willen wij nu niet gaan – hoe de visie van van der Plas zich in '45 ontwikkelde, en wat van Mook toen van de hier bedoelde problematiek dacht, zal in hoofdstuk 7 worden weergegeven.

★

Propaganda naar een bezet gebied kan alleen dán effectief zijn, wanneer zij gebaseerd is op een nauwkeurige kennis van de maatregelen van de bezetter en van de wijze waarop daarop wordt gereageerd. Welnu, wat, menen wij, uit het overzicht dat wij gaven van de standpunten van van der Plas in de jaren '42, '43 en '44 in de eerste plaats blijkt, is het gebrek aan informatie. Met betrekking tot Java, het in politiek opzicht belangrijkste eiland, drongen slechts radioberichten tot hem door – soms kon hij intuïtief tot een juiste conclusie komen (nimmer treffender dan in februari '44 toen hij het voor mogelijk hield dat de Japanners aan het einde van de oorlog de onafhankelijkheid van Indonesië zouden uitroepen, *'hoping thereby to prepare a come-back in the future'*), maar vaker plaatste hij die losse berichten in een samenhang die door zijn eigen wensvoorstellen werd bepaald. Eén ding, en het was geenszins onbelangrijk, zag hij scherp in: dat de Indonesische nationalist en alle anderen die met de Japanners samenwerkten, eigen doeleinden nastreefden – zijn veronderstelling dat die samenwerking afgedwongen werd, was daarmee eigenlijk in strijd.

Dat Soekarno zo vaak door hem werd genoemd, was logisch: veel